

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 29 (1388) 18 ЛІПЕНЯ 2018 г.

У Нью-Ёрку прайшоў марш паняволеных народаў

У нядзелю, 15 ліпеня, беларусы Нью-Ёрка і Філадэльфіі ўзялі ўдзел у маршы паняволеных народаў - штогадовай акцыі салідарнасці з народамі, якія апынуліся пад таталітарным прыгнётам, што традыцыйна ладзіцца з 1959 года.

Удзельнікі маршу ўзялі ўдзел у імшы па паняволеных народах у катэдры Св. Патрыка і прайшліся маршам да плошчы Калумба, дзе і адбылося адкрыццё Тыдня паняволеных народаў. Сёлета беларусаў было каля 95 чалавек. Яны скандавалі лозунгі салідарнасці з народамі Кубы, Паўночнай Карэі, Зімбабвэ, Узбекістана і неслі плакаты з заклікамі супраць адкрыцця рэстарана ў Курапатах.

Валі лозунгі салідарнасці з народамі Кубы, Паўночнай Карэі, Зімбабвэ, Узбекістана і неслі плакаты з заклікамі супраць адкрыцця рэстарана ў Курапатах.

Віктар Дударэў,
Радыё Свабода.

Завершана рэканструкцыя мемарыялу неведомым паўстанцам 1863 г. у Лідскім раёне

Паміж вёскамі Малое Ольжава і Мохавічы ў Лідскім раёне на месцы пахавання паўстанцаў 1863 года актывісты ўстанавілі мемарыяльны знак. Мемарыял зроблены рукамі сяброў грамадскіх арганізацый Лідскага раёна.

Да валуноў з надпісам "Неведомым паўстанцам" дня-

мі дадалі косы і сахор, якімі былі ўзброеныя беларускія паўстанцы супраць Расейскай імперыі.

Кіраўнік Лідскага раённай арганізацыі БНФ Сяргей Пантус сказаў Свабодзе, што мемарыял яны цалкам зрабілі сваімі рукамі.

- І ідэя праекту, і матэрыялы - усё зроблена намі самімі, мы не звярталіся ні да архітэктараў, ні да іншых адмыслоўцаў, - кажа Пантус. - А таму гэта і ёсць сапраўдны народны мемарыял у гонар тых, хто аддаў свае жыцці за нашу свабоду.

Лідскія ўлады аб'явілі, што плануець правесці ў гэ-

тым месцы раскопкі з тым, каб пераканацца, ці сапраўды там пахаваныя паўстанцы. Актывіст з Бярозаўкі Вітольд Ашурак сказаў Свабодзе, што ён супраць падобных раскопак, паколькі ўсе мясцовыя людзі добра ведаюць, што там пахаваныя менавіта паўстанцы.

- Нам людзі расказалі, якія памятаюць, што ў міжваенны час уладальнік фальварка Шчытнікі паставіў у гонар паўстанцаў крыж, - згадвае Ашурак. - І людзі пераказвалі гэта з пакалення ў пакаленне, і туды заўсёды прыходзілі мясцовыя жыхары, каб ушанаваць памяць паўстанцаў.

Радыё Свабода.

Аляксандру Місцюкевічу - 75

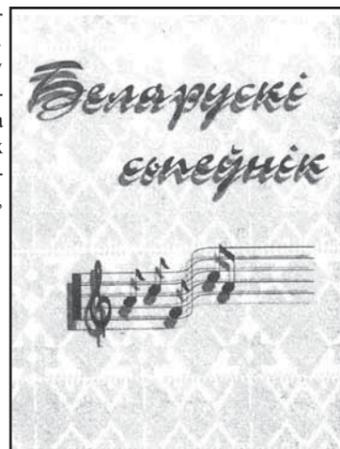
Гісторыку, краязнаўцу, гарадзенскаму культурна-грамадскаму дзеячу, шчыраму беларусу Аляксандру Місцюкевічу 14 ліпеня споўнілася 75 гадоў з дня нараджэння. Аляксандр Іванавіч - мой зямляк. Нарадзіўся ён на Слонімсчыне ў вёсцы Піронім. Усё жыццё ён адпрацаваў на пасадах, звязаных далёка не з краязнаўствам, гісторыяй, філалогіяй. У свой час ён закончыў Беларускі інстытут механізацыі сельскай гаспадаркі. Працу пачаў электрамэнцерам і даслужыўся да намесніка дырэктара вучэбна-аграцэнтра РУП Гроднаэнерга.

Разам з тым, Аляксандр Місцюкевіч актыўна займаўся грамадскай дзейнасцю, цікавіўся гісторыяй сваёй сям'і, гісторыяй роднага краю. У 1999 годзе яго абіраюць кіраўніком Гарадзенскай абласной арганізацыі Таварыства беларускай мовы. І дзевяць гадоў разам з іншымі землякамі ён адраджаў беларускую мову на Гарадзеншчыне - вяртаў яе ў школы, на прадпрыемствы і ў арганізацыі. У 2002 годзе мне трапіў у рукі маленькі папамарок, але ладненькі зборнічак "Спявайце, братцы, спявайце". Гэта быў кішэнны фармат беларускага спеўніка, у які сабраныя песні рознага жанру. Яго складалі гарадзенскі паэт і кампазітар Яўген Петрашэвіч і Аляксандр Місцюкевіч. Час ішоў, і спадар Місцюкевіч сур'ёзна захапіўся гісторыяй сваёй роднай вёскі Піронім на Слонімсчыне. Пачаў збіраць пра яе розныя звесткі: ад успамінаў да архіўных матэрыялаў. І сабралася іх шмат. Ён пачаў пісаць асобныя артыкулы, зрэд часу друкуючы іх на старонках "Газеты Слонімскай". Так адтрымалася і кніга "Падарожжы па родных мясцінах", якая пабачыла свет у гарадзенскім выдавецтве "ЮрСаПрынт" у 2016 годзе. У "Падарожжях па родных мясцінах" Аляксандр Місцюкевіч вельмі цікава распавёў не толькі пра родную вёску Піронім, але і пра асоб, якія некалі мелі дачыненне да вёскі, былі

яе гаспадарамі. Найперш шмат новых архіўных звестак аўтар знайшоў пра шляхцічаў Бронскіх. Дзякуючы Бронскім у Піроніме ў XIX стагоддзі была адкрыта суконная фабрыка на якой працавалі 75 чалавек. Апісваючы гісторыю Піроніма, аўтар кнігі даследуе і іншыя вёскі і хутары Слонімсчыны, асабліва тыя, якія суседнічаюць з Піронімам. Таму што лёс роднай вёскі краязнаўца Місцюкевіча падобны на лёс іншых слонімскаў вёсак. Не абмінула іх і паўстанне 1863 года, розныя войны, у тым ліку Першая і Другая сусветныя, рэпрэсіі і калектывізацыя. Сотні землякоў праходзяць праз старонкі кнігі Аляксандра Місцюкевіча, якія змагаліся з ворагамі, прымалі ўдзел у паўстаннях, загінулі за Бацькаўшчыну і на франтах, былі сасланыя ў Сібір ці закатаваныя, а таксама тыя, хто застаўся жыць і працаваць на роднай зямельцы, перажыўшы многія войны, рэпрэсіі і калектывізацыю.

Шмат у кнізе друкуецца архіўных дакументаў,

спасылак на архіўныя знаходкі, царкоўныя дакументы. Хораша апісаў аўтар і тыя падзеі, сведкам якіх ён ужо быў сам. Дарэчы, Аляксандр Місцюкевіч шмат пазнаходзіў у архівах прозвішчаў слонімкаў, якія прымалі ўдзел у паўстанні 1863 года. Аляксандр Місцюкевіч шмат гадоў жыў у Гародні. Яго заўсёды можна бачыць на розных мерапрыемствах, сустрэчах, прэзентацыях. Ён па-ранейшаму ў пошуках, ён там, дзе дзе жыве роднае слова, гісторыя, краязнаўства. Таму гэтаму шчыраму і таленавітаму чалавеку хочацца пажадаць здароўя і новых творчых адкрыццяў.

Сяргей Чыгрын,
Беларускае Радыё Рацыя.

ISSN 2073-7033

У Баранавічах працягваецца змаганне за беларускія класы

10 бацькоў у Баранавічах змагаюцца за адкрыццё беларускага першага класа ў самай лепшай школьнай установе ў цэнтры гораду - гімназіі № 4. Па гэтым пытанні адбыўся бацькоўскі сход. На сходзе акрамя бацькоў прысутнічалі старшыня Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь Алена Анісім, сябры Баранавіцкага аддзялення Таварыства беларускай мовы, выкон-

нову, канешне, усё магчыма.

Паводле Алены Анісім, заданне бацькоў вучыць дзяцей на роднай мове ў найлепшай установе можна зразумець:

- Паколькі ўжо ёсць класы з беларускай мовай навучання, якія функцыянуюць у 4-й гімназіі, то яны лічаць, што гэта дастаткова важна і маггло бы быць працягам і перамяшчэннем.

Анісім лічыць, што ў бліжэй-

ваючая абавязкі кіраўніка аддзела адукацыі Вера Вайцяхоўская, дырэктар гімназіі Вадзім Шчарбакоў і дырэктар сярэдняй школы №16 Вячаслаў Дзяўго. Вера Вайцяхоўская агучыла ўмовы, пры якіх клас мог трапіць у гімназію:

- Калі паступае 27 заяваў, якія ўваходзяць у рамкі нашага заканадаўства, то бок патрабаванне аб прыёме навучэнцаў у вучэбную уста-

шай будучыні гімназія маггла б стаць цалкам з беларускамоўным навучаннем. Бацькі не вельмі задаволены сходам і прапановай стварыць клас у сярэдняй школе №16, дзе сам дырэктар не валодае беларускай мовай. Бацькі намераны змагацца за гімназію № 4. Мікалай Падгайскі і бацькі вельмі ўдзячны Алене Анісім за дапамогу.

Беларускае Радыё
Рацыя.

ЧАЦВЁРТАЯ ЗАГАДКАВАЯ МОВА ШВЕЙЦАРЫІ

Хоць *раманш* /іншая назва *рэта-раманская мова, перакл./* адна з чатырох нацыянальных моў Швейцарыі - меней за 0,5 адсотка швейцараў могуць адказаць на гэтае пытанне - ці гаворыш ты па-раманску? - станюцца.

Раманш - гэта раманская мова, карэнная ў найбольшым Швейцарскім кантоне Граўбюндэне, размешчаным у паўднённа-ўсходнім кутку краіны. За мінулае стагоддзе колькасць раманшамоўных упала на 50%, да нейкіх 60.000 асоб. Прыездзя ў кантон усё яшчэ могуць убачыць раманш на дарожных знаках або пачуць яго ў рэстаранах, дзе іх павітаюць "Allegria!" ("Сардэчна запрашаем!"). Але амаль 40% раманшамоўных паехалі з гэтага краю, шукаючы лепшых магчымасцей працаўладкавання ў такіх месцах як Цюрых, і па-за кантонам рэдка можна пабачыць ці пачуць раманш. Ці можа ў такой маленькай краіне выжыць мова, на якой размаўляе толькі жменька насельніцтва альбо ёй наканавана знікнуць як дыназаўрам ці птушцы дадо?

Мяркуюцца, што раманш узнік каля 15 г. н.э. калі рымляне заваявалі Рэцыю, цяперашні Граўбюндэн. Раманш - гэта вынік спалучэння народнай лацінай салдат і каланістаў і рэцкай мовы мясцовага насельніцтва. Гэтая новая гібридная мова стала галоўнай мовай гэтага краю да 15 стагоддзя, калі кантон упершыню далучыўся да вольнай канфедэрацыі, вядомай як Вольная Дзяржава Трой Ліг.

Ліга карысталася пераважна нямецкай мовай і з-за таго, што тутэйшыя вёскі існавалі ізалявана ў 150 горных далінах, раманш разбіўся на пяць трохкі адрозных дыялектаў, кожны са сваёй пісьмовай мовай. Адносна аднастайнай нормы зашкодзіла раманшу развіццё ў краіне гэтак жа, як гэта ўдалося нямецкай ці французскай. Што раз больш немцы пранікалі на гэтую тэрыторыю і да 19 стагоддзя кантон заахвочваў сваіх раманшамоўных жыхароў навучацца нямецкай мове. Сёння нямецкая займае пануючае становішча ў Граўбюндэне.

Можна было б падумаць, што гэта канец раманша, але швейцарцы ганарыцца сваёй культурай і ў 1938 годзе больш за 90% жыхароў краіны прагаласавала за тое, каб надаць раманшу статус афіцыйнай нацыянальнай мовы. Швейцарскі ўрад штогод выдаткоўвае каля 7,6 мільёна швейцарскіх франкаў дзеля падтрымкі і захавання раманшу.

Меркаванні эканомікі і практычнасці паказалі нязручнасць мець афіцыйную мову з пяццю гаворкамі, і ў 1982 годзе Хайнрых Шміт, мовавед з цюрыхскага ўніверсітэта і Лія Руманча, непрыбытковая арганізацыя, якая апекуецца культурай і захаваннем мовы раманш, распрацавалі штучную аб'яднаную версію раманша - руманч-грышун. Ад 1996 года ўніфікаваны раманш выкарыстоўваецца як адміністрацыйная мова, але насельнікі Граўбюндэна не захачелі аддурацца ад роднага дыялекту на карысць агульнага варыянта.

- Кожны паасобку лічыць

уніфікацыю вялікай пагрозай свайму ўласнаму адметнаму дыялекту ці гаворцы, - тлумачыць Даніель Тэлі, які ўзначальвае аддзел Лінгва/Мова/ў Лія Руманча. - Людзі часта разглядаюць уніфікаваную мову як штучную, тады як варыянт, на якім яны гавораць - гэта мова душы".

Без мовы прападзе шмат чаго з культуры

Мова існуе для перадачы культуры народа наступнаму пакаленню, таму зразумела, што кожны абшар становіцца ахоўным для свайго адметнага дыялекту. Калі свет губляе нейкую мову, як то адбываецца кожныя два тыдні, мы ўсе пазбаўляемся ведаў мінулых пакаленняў.

- Мова - самая яркая і важная праява культурнай своеасабілівасці, і без мовы прападзе багата чаго з культуры, - кажа доктар Грэгары Андрэсан, дырэктар Інстытута жывых моў па мовах, якім пагражае знікненне.

Без мовы раманш, хто возьмецца сказаць, ці застаецца звычай Халандамарц, старадаўняе свята, якое ладзіцца кожны год першага сакавіка, каб адзначыць канец зімы і надыход вясны ў даліне Энгадзіна або, ці не будзе забыты традыцыйны мясцовы рэцэпт як цапун - вермішэлькі з мясам, заверчаныя ў зеляніну.

Пяць дыялектаў раманшу

Дыялекты падзяляюцца на рэйнскія з большым нямецкім уплывам і энгадзінскія з большым італьянскім уплывам.

Рэйнскія:

Сурсінвальскі: самы распаўсюджаны з дыялектаў бытуе ў краі Сурсельва ў Перадрэйнскай даліне. Каля 60% насельніцтва лічыць яго сваёй роднай мовай.

Сутсільванскі: Усяго невялікая доля з 1.000 чалавек у Зарэйнскай даліне ўсё яшчэ размаўляе на сваім дыялекце раманшу. На гэтым дыялекце гаворыць найменей людзей.

Сурміранскі: на гэтым варыянце размаўляюць у даліне Альбула і на тэрыторыі Вац/Обервац.

Энгадзінскія:

Путэр: На ім гавораць у даліне Верхняга Энгадзіна, гэта родная мова 30% жыхароў гэтага кутка.

Валадэр: На ім гавораць у даліне Ніжняга Энгадзіна; гэта другі па распаўсюджанасці дыялект і амаль 80% тамтэйшага насельніцтва лічаць яго роднай мовай.

- Раманш па-свойму робіць унёсак у шматмоўную Швейцарыю, - кажа Тэлі. - А з другога боку прапажа якой-небудзь мовы азначае страцу ўнікальнага спосабу бачання і апісання свету.

Але колькасць раманшамоўных працягвае змяншацца, бо жыхары Граўбюндэна надаюць больш каштоўнасці шырэй распаўсюджаным мовам. У багата якіх школах Граўбюндэна галоўная мова навучання нямецкая і толькі жменька дробных вёсак працягвае навучанне на сумесі свайго роднага дыялекту і ўніфікаванага раманшу. Большасць школ

прапануюць урокі мовы раманш, але гэта не абавязковы прадмет. Мая Гартман, адмысловец па сувязях з грамадскасцю, жывучы ў Граўбюндэне замест гэтага выбрала для вывучэння французскую, італьянскую і англійскую, мовы, якія зрабляць яе больш запатрабаванай [на рынку працы] у глабалізаванай эканоміцы.

Аднак на даляглядзе праглядае надзея: у апошнія гады назіраецца лёгкі рост цікавасці да раманшу, што можа дапамагчы адрадзіць мову.

Як ні дзіўна, моцны штуршок гэтаму можа надаць глабалізацыя.

- Былі часы, калі ніхто не чацеў нічога, што было традыцыйна швейцарскім, але зараз людзям абрыдзела адно і тое ж усюды. Лічыцца модным і гагаўскім вярнуцца да сваіх каранёў і быць болей тутэйшым, чым глабальным, - кажа Гартман. - Цяпер людзі з гонарам гавораць на раманшы, бо гэта адметнае і рэдкае, а ўсё, што рэдкае і выключнае сёння цікавае.

Прапажа мовы цягне за сабою страту ўнікальнага спосабу бачання і апісання свету

На раманшы існуюць тэле- і радыёстанцыя і газета на раманшы, усё яны выкарыстоўваюць сумесь уніфікаванай мовы і розных дыялектаў, а таксама кнігарні як Правіні іль Паланцін, у якой адзін з найбуйнейшых выбароў кніг на раманшы ва ўсім кантоне. Нават ёсць група хіп-хопу, якая спявае рэп на раманшы.

- Усе ў нашай групе выраслі ў Грызоне (Граўбюндэне), - кажа Ёханес Юст, чалец групы "Лір'ыкас Аналас". - Мова ў рэпе - гэта прылада для выражэння і калі ты не спяваеш рэп на роднай мове, ты больш засяроджаны на ўжыванні гэтай прылады, чым на вольным выказванні думак і ідэй. Мы ніколі не ставілі мэту спрыяць мове нашай музыкальнай дзейнасцю, але калі мы можам унесці нашу долю [спрыяння раманшу], то гэта трэба толькі вітаць.

Тэхналогія дапамагае ўважліва заняпаць мовы, як раманш. Мова жыве на вэбсайтах і ў блогах, анлайн апы, як Мемрайз, дапамагае навучаць мове; анлайнавыя перакладчыкі як раманш-англійскі перакладчык АПК можа дапамагчы ў зносінах, а сайты сацыяльных медыяў дазваляюць раманшамоўным наладжваць сувязі, асабліва між моладзю. Тэхналагічны гігант Гуگل распачаў праект "Мовы пад агрозай", каб захаваш мовы свету, што ў найбольшай небаспецы, між іх і раманш.

Радок з верша "Народу раманша" паэта 19 стагоддзя Г'яна Каспара Муота заклікаў народ: "Узніміцеся на абарону сваёй старажытнай мовы, раманшы!"

Застаецца пабачыць ці дастаткова ў жыхароў кантона веры ў тое, што захаванне гістарычнай культуры і мовы свайго краю - штосці вартае таго, каб здзейсніць гэта ў 21 стагоддзі.

Тэкст узяты з сайта БіБіСі заўчора.

Перайначыць з англійскай
Мікалай Бусел.

Праішлі першыя заняткі "Гістарычнай школы" з Алегам Трусавым

На першую лекцыю "Гістарычнай школы" з Алегам Трусавым на тэму "Старажытны Менск", якая прайшла 11 ліпеня ў офісе ТБМ, прыйшло больш за 20 чалавек, сярод якіх былі людзі рознага ўзросту, рускамоўныя і беларускамоўныя. На лекцыі быў паказаны фільм тэлеканала Белсат з серыі "Загадкі беларускай гісторыі" "Паміж Менкай і Нямігай", былі паказаны ўнікальныя

здымкі Алега Трусавы, зробленыя на раскопках Менска ў 70-80-х гадах мінулага стагоддзя.

На другую лекцыю "Гістарычнай школы" з Алегам Трусавым на тэму "Менск і Мінск у XIX-XX стст.", якая прайшла 12 ліпеня ў офісе ТБМ, прыйшло за 30 чалавек

(змясцілі ўсіх!). На лекцыі былі паказаны фільмы Алеся Краўцэвіча для тэлеканала Белсат з серыі "Загадкі беларускай гісторыі" "Менск. Ад "Пляцу Волі" да "Плошчы Свабоды" і "БНР і Менск. Нараджэнне новай сталіцы", былі паказаны ўнікальныя здымкі Алега Трусавы, зробленыя на вуліцах Менска ў канцы 70-80-х гадах

мінулага стагоддзя.

Наступныя лекцыі будуць прысвечаныя Лідзе на тэмы "Ліда. Горад" і "Ліда. Замак". Яны пройдуць 8 і 9 жніўня з 17:30 да 19:00.

Адрас: офіс ТБМ (вул. Румянцава, 13).

Уваход вольны.

Наш кар.

Прозвішчы Беларусі Новая серыя. Частка 2

Павел Сцяцко

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

1729. **Нёмчыноўская** (Ніна) - вытвор з суфіксам -оўская / -ская ад антрапоніма *Нёмчын* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Нёмчын-оўская*. Або ад тапоніма *Нёмчынава* з суфіксам -ская і значэннем 'нараджэнка, жыхарка названай мясцовасці, паселішча': *Нёмчынов-ская - Нёмчыноўская*. ФП: *немчын* (ст.-бел. 'немец': ПГССЛ) - *Нёмчын* (мянушка, потым прозвішча) - *Нёмчынова* ('паселішча, што належыць Нёмчыну') - *Нёмчыноўская*.

1730. **Онацкі** (Януш) - варыянт ад *Анацка* (*Онацко*, 1568). Гл. вышэй.

1731. **Пагарэлка** (Ядвіга) - семантычны вытвор ад апелятыва *пагарэлка* 'тая, што пагарэла' (*пагарэлка*).

1732. **Пагарэльскі** (Сяргей) - вытвор з фармантам -скі ад тапоніма *Пагарэлае* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясціны, паселішча': *Пагарэла-скі - Пагарэльскі*.

1733. **Падліпская** (Аліна) - вытвор з фармантам -ская ад тапоніма *Падліпы* / *Падліпыцы* і значэннем 'народзінец, жыхарка названай мясціны, паселішча': *Падліп-ская, Падліпская; Падліп-кая - Падліп-цкая - Падліпская*. ФП: *ліпа* (дрэва) - *Падліпы* (тапонім) - *Падліпец* (< мянушка, прозвішча 'жыхар паселішча Падліпы', суфікс -ец) - *Падліпыцы* ('паселішча з прозвішчамі *Падліпец*') - *Падліпская*.

1734. **Паклонскі** (М.) - вытвор з фармантам -скі ад тапоніма *Паклонная* (гара) і значэннем 'з мясціны *Паклонная*': *Паклон-скі*.

1735. **Палтаўчанка** (Антон) - вытвор з суфіксам -анка (-енка) ад антрапоніма *Палтаўка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Палтаўк-енка - Палтаўч(к)к-анка*. ФП: *Палтава* (геаграфічная назва) - *палтаўчанка* ('жыхарка г. Палтава') - *Палтаўчанка* (мянушка) - *Палтаўчанка*.

1736. **Панцохоў** (Уладзімір) - вытвор з прыналежным суфіксам -оў ад антрапоніма *Панцох* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Панцох-оў*. ФП: *Панцэляймон* (імя, з мовы грэкаў 'дасканаласць') - *Панцох* (народны варыянт) - *Панцохоў* (празванне, потым прозвішча) - *Панцохоў*.

1737. **Папка** (Вольга) - другасная форма ад першамай *Папка* - семантычны вытвор ад апелятыва *папка* 'святарка' (падаецца "Падручным гістарычным слоўнікам субстантыўнай лексікі" - Мінск, 2013, т. 1-2). Форма з фінальным -о (*Папка*) для адмежавання ад апелятыва (*папка*).

1738. **Парэчына** (Зінаіда) - семантычны вытвор ад апелятыва *парэчына* 'адна ягада парэчка', 'куствая ягадная

расліна з ядомымі кісла-салодкімі ягадамі, а таксама самі гэтыя ягады'.

1739. **Пастаялка** (Грына) - семантычны вытвор ад апелятыва *пастаялка* 'адстоевая смятана' (Матэр., 77): *пастая(ць)-лка* (слова падаецца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы" Ф. Піскунова, с. 700).

1740. **Пасюкевіч** (Грына) - вытвор з суфіксам -евіч ад антрапоніма *Пасюк* з семантыкай 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Пасюк-евіч*. ФП: *Пасикрат* (рэканструяванае імя) і яго формы: *Пасій, Пас, Пасюк* (Бірыла) - *Пасюк* (празванне, потым прозвішча) - *Пасюкевіч*.

1741. **Паўлік** (Конрад) - вытвор з антрапафармантам -ік ад антрапоніма *Павел* (і апелятыва *паварэлка*) і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Паўл-ік*. Або памяш.-ласк. ад імя *Павел*, што стала прозвішчам.

1742. **Паўтарак** (Андраэй) - семантычны вытвор ад апелятыва *паўтарак* (разм.) 'які-небудзь прадмет паўтараюча памеру' (ТСБМ, т. 4, с. 124). Утварэнне з суфіксам -ак ад *паўтара* ('першая састаўная частка складаных слоў, якая абазначае: памерам у паўтары які-небудзь адзінкі'): *паўтар-ак*. Слова вядомае і іншым славянскімі мовамі: укр. *півторак* (Беларуска-ўкраінскі слоўнік, 2006, с. 375).

1743. **Пахолак** (Марыя) - семантычны вытвор ад апелятыва *пахолак* 'парабак, слуга' (Даль), 'сялянскі хлопец' (у мове шляхты) (Нас.).

1744. **Пацюк** (Мікола) - вытвор з суфіксам -юк (<-ук) ад антрапоніма *Пацей* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Пацей-ук - Пацеюк > Пацюк* (спрашчэнне асновы). Або ад *Пацук* (*Пацук* (1556) з змякчэннем асновы - *Пацюк* дзеля адмежавання ад апелятыва *пацук* ('шкодны грызун сямейства мышападобных з доўгім хвастом').

1745. **Печанова** (Інга) - вытвор з фармантам -ава ад антрапоніма *Печаны* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Печан-ава*. ФП: *печаны* ('прыгатаваны пчэннем') - *Печаны* (мянушка, потым прозвішча) - *Печанова*.

1746. **Пілатовіч** (Леў) - акцэнтаваная форма бацькаймёна з суфіксам -овіч ад антрапоніма *Пілат* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Пілат-авіч - Пілатовіч*. ФП: *Пілат* (імя <лац. *Pilatus* < *pilatus* 'узброены дроцкімі') - *Пілат* (празванне, потым прозвішча) - *Пілатовіч*.

1747. **Платонча** (Ігар) - вытвор з фармантам -ча ад антрапоніма *Платон* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Платон-ча*. ФП: *Платон* (імя <грэч. *Platon* < *platys* 'шыракапалечы, здаравы') - *Пла-*

тонча 'дачка ці жонка *Платона*', суфікс -ча (Беларускае народнае словаўтварэнне, с. 176) - *Платонча* (мянушка) - *Платонча* (прозвішча). Звычайна такія назвы абазначаюць асоб жаночага полу (часцей жонку, радзей дачку), названых уласным асабовым імем мужчыны. Пашыранымі такімі найменні былі на Зэльвеншчыне, Слонімішчыне. Сустрэкаюцца яны і на Нясвіжчыне, Стаўпецчыне (Стаўбоўшчыне). Такое ўтварэнне зафіксавана ў "Новай зямлі" Якуба Коласа (*Міхасьча*) "Народнае словаўтварэнне" / "Беларуская мова: Энцыклапедыя" 1994, с. 375).

1748. **Плешавеня** (Аляксандр) - вытвор з фармантам -еня ад антрапоніма *Плешавы* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Плешавеня*. ФП: *плеши* ('месца на галаве, дзе не выраслі або вылезлі валасы', а таксама 'голае месца сярод збажыны, лесу і пад.') - *плешавы* ('з лысінай', 'з голым месцам (у збажыне, лесе і пад.)') - *Плешавы* (мянушка, потым прозвішча) - *Плешавеня*.

1749. **Портнік** (Алег) - семантычны вытвор ад апелятыва *портнік* (рус. *портник*) 'кравец, швец'.

1750. **Праневіч** (Генадзь) вытвор з акцэнтаваным суфіксам бацькаймёна -евіч ад антрапоніма *Проня* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Прон-евіч - Праневіч*. ФП: *Францішак* (імя <ст.-герм. *frank* 'вольны, адкрыты') - *Проня* (1541) - народны варыянт) - *Проня* (празванне, потым прозвішча) - *Праневіч*.

1751. **Прануза** (Паўлюк) - народны варыянт (з "П" на месцы "Ф") імя *Францішак* (ст.-герм. *frank* 'вольны, адкрыты') з фармантам -уза: *Пран* (1597) + -уза, набыў ролю прозвішча.

1752. **Праявенка** (Лізавета) - вытвор з фармантам -енка ад антрапоніма *Праява* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Праяв-енка*. ФП: *праява* ('незвычайнае здарэнне', 'з'ява, праяўленне') - *Праява* (мянушка, паэзія прозвішча) - *Праявенка*.

1753. **Прышчыц** (Лізавета) - другасная форма, першасная *Прышчыч* - вытвор з суфіксам бацькаймёна -ыч ад антрапоніма *Прышч* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Прышч-ыч (> Прышчыц, дысімільцыя: чч>чц)*. ФП: *прышч* ('невялікі запалёны бугарок на скуры') - *Прышч* (мянушка) - *Прышчыч-ыч* (бацькаймёна) - *Прышчыц*.

1754. **Пукшыньскі** (Андраэй) - вытвор з суфіксам -скі ад тапоніма *Пукшыня* і значэннем 'нараджэнец, жыхар названай паселішча': *Пукшыньскі*.

(Працяг у наступным нумары.)

Будслаўскі рытм

У Лідскай друкарні надрукаваны спеўнік пілігрыма Ліда-Будслаў "Будслаўскі рытм".

Спеўнік кішэннага фармату, 158 старонак.

Спеўнік утрымоўвае набор малітваў, 217 песень і іншую інфармацыю, неабходную для пілігрыма.

Малітвы ўсе на беларускай мове.

Песні на чатырох мовах. Асноўная маса - па-беларуску, недзе трэць - па-расейску, трохі - па-польску, адна - па-ўкраінску. Песні рэлігійныя і свецкія. Цікава, што сярод свецкіх ёсць "Гісторыя майго жыцця", "Касіў Ясь...", "Простыя словы", "Тры чарапахі"...

Безумоўна, зроблена рэч духоўная і карысная для выхавання шчырых католікаў і патрыятаў Беларусі адначасова. Ідучы ў Будслаў з гэтым спеўнікам пілігрымы ідуць і да Беларусі.

Яраслаў Грынкевіч.

100 гадоў Беларускаму ўніверсітэту

Роўна 100 гадоў назад, у гэты дзень - 11 ліпеня 1918 г. - адкрыўся Беларускі Народны ўніверсітэт. Гэтая падзея абумовіла далейшае развіццё вышэйшай адукацыі ў Беларусі, аднак памяць пра яе амаль забытая.

Адкрыццё Беларускага ўніверсітэта адбылося 11 ліпеня 1918 г. у Маскве! Справа ў тым, што Менск (як і амаль уся тэрыторыя Беларусі) у той час знаходзіўся пад нямецкай акупацыяй. У гэты дзень у памяшканні Маскоўскага Педагагічнага інстытута імя П. Шалапуціна адбыўся не толькі ўрачысты сход з нагоды адкрыцця ўніверсітэта, на якім выступіў загадчык культурна-асветнага аддзела Беларускага

универсітэта. У № 16 "Дзянніцы" ад 22 чэрвеня 1918 г. можна прачытаць наступнае: "Культурна-асветніцкі аддзел Беларускага Нацыянальнага Камісарыяту адкрывае ў горадзе Маскве 1 ліпеня н. с. беларускі народны ўніверсітэт. На летнім семестры (з 1 ліпеня па 1 верасня) будуць прачытаныя цыклы лекцый па пытаннях: 1) беларузнаўства (мова і літаратура беларусаў, гісторыя беларускага народа, бел. этнаграфія і географія, народная гаспадарка Бел., гісторыя нацыянальнага і рэвалюцыйнага руху ў Бел. і т. п.). 2) Сацыяльна-палітычных... 3) Агульнапедагагічных... 4) Прыродазнаўчых (філасофія, прыродазнаўства, асновы астраноміі, геалогіі, біялогіі і інш.). У

11 ліпеня 1921 г. у Клубе Карла Маркса (сёння - Купалаўскі тэатр) было праведзена "ўрачыстае пасяджэнне, прысвечанае адкрыццю Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта".

Пасля абвешчэння СССР 1 студзеня 1919 г. цалкам выдавочным было меркаваць, што Беларускі ўніверсітэт павінен сваю дзейнасць праводзіць у Менску - сталіцы адпаведнай рэспублікі. Адным з першых дэкрэтаў рабоча-сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў БССР было прынята рашэнне ад 25 лютага 1919 г. аб стварэнні Беларускага ўніверсітэта. І ў 1919 г. ўніверсітэт сапраўды пачаў сваю дзейнасць у Менску: былі вылучаны грошы, будынак, пачалі функцынаваць курсы. Аднак чамусьці і гэтая дата сёння не лічыцца днём заснавання ўніверсітэта.

Паўнавартасныя заняткі першага курса ва ўніверсітэце пачаліся толькі 31 кастрычніка 1921 г. Менавіта гэты (і папярэдні яму) дзень сёння прынята лічыць днём нараджэння БДУ. Для нас некалькі дзіўна, што пры гэтым забываецца або зусім не ўспамінаецца больш ранні перыяд дзейнасці ўніверсітэта. Пры гэтым мы бачым самую непасрэдную ўзаемасувязь Беларускага Народнага ўніверсітэта і БДУ. Заснавальнікамі гэтай установы былі беларускія бальшавікі, якія ў 1918 г. канцэнтраваліся ў Маскве, а пасля сваёй сталіцай абралі Менск. Як у 1918, так і ў 1919 і 1921 гг. стварэнне ўніверсітэта цалкам праходзіла пад кантролем уладаў з Масквы. Большасць выкладчыкаў БДУ першых гадоў яго дзейнасці пераехала ў Менск з Масквы. Прафесар У. Пічэта, які чытаў лекцыі ў першы дзень працы ўніверсітэта ў Ма-

нацыянальнага камісарыята Фёдар Турук, але і першыя лекцыі. Гэта былі лекцыі па раннім перыядзе гісторыі Беларусі, прачытаныя прафесарам Уладзімірам Пічэтам. Пра гэта мы чытаем на старонках газеты "Дзянніца", якая з'яўлялася афіцыйным органам Беларускага нацыянальнага камісарыяту.

Пытанне аб стварэнні Беларускага ўніверсітэта востра паўстала ў канцы 1917 г. пасля I Усебеларускага з'езда, дзе знакіты беларускі навуковец Яўхім Карскі выказаў неабходнасць яго стварэння. Гэтым пытаннем у далейшым актыўна займаўся ва ўмовах ваенных дзеянняў Кабінет Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі. Народны сакратар асветы Аркадзь Смоліч ініцыяваў стварэнне рабочай групы па стварэнні Беларускага ўніверсітэта. Камісія працавала ўсю вясну і лета 1918 г. у Менску, аднак завяршыць працу не здолела.

Больш паспяховай аказалася рэалізацыя альтэрнатыўнага праекту - адкрыцця Беларускага ўніверсітэта ў Маскве. Справа ў тым, што Масква была на той момант цэнтрам палітычнага, культурна-асветніцкага жыцця, сюды эмігравалі многія вядомыя навукоўцы, у тым ліку і беларускія. Тут жа, у Маскве, быў сфармаваны Беларускі Нацыянальны Камісарыят, а пры ім - культурна-асветніцкі аддзел.

Яшчэ вясной 1918 г. на старонках "Дзянніцы" мы бачым заклікі да стварэння ўні-

версітэта быў адкрыты са спазненнем - 11 ліпеня, аднак навучальны працэс цалкам паспяхова пачаўся. Хоць гэты ўніверсітэт не меў уласнага будынка, паўнавартаснага кадравага і метадычнага забеспячэння, тым не менш сваю дзейнасць ён пачаў. З падобных лакальна прачытаных, але пры гэтым сістэмна арганізаваных курсаў пачыналася праца большасці еўрапейскіх ўніверсітэтаў. Аднак гэтая дата сёння афіцыйна не лічыцца датай заснавання БДУ. Хоць у гэты ж дзень, але праз тры гады

скве, у далейшым стаў першым рэктарам БДУ, а Ф. Турук стаў членам першага Праўлення БДУ.

Такім чынам, 100 гадоў таму быў зроблены важны крок у гісторыі вышэйшай адукацыі Беларусі - заснаваны Беларускі Народны ўніверсітэт, які ў далейшым трансфармаваўся ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт - галоўны ўніверсітэт нашай краіны.

Алесь Суша, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Светлай памяці Вінцэнта Гадлеўскага

Ужо мінула 30 гадоў калі мне ўпершыню трапіла пазнаёміцца з асобай выдатнага дзеяча Беларусі мінулага стагоддзя, ксёндза Вінцэнта Гадлеўскага. Мяне, як мастака, надзвычай шмат што ў ім неверагодна прыцягвае і зараз. Ягоную асобу мне давялося выявіць у некалькіх творах жывапісу. Таксама мною, сумесна з актывістамі клуба Спадчына ў сярэдзіне 1990-х быў усталяваны крыж у Трасцяны на месцы яго верагоднай гібелі. Пазней выканаў арыгінальную мемарыяльную кампазіцыю з дубу, сумесна з Ю. Камандзірчыкам, якую змясцілі ля хаты, дзе ён нарадзіўся. Нягледзячы на гэта, цікаўнасць да ягонай постаці ніяк не зменшылася. Наадварот, мяне дужа цікавіць і хвалюе кожная новая сустрэча з ім, ці то будзе мастацкі твор, ці артыкул, ці тым больш кніга.

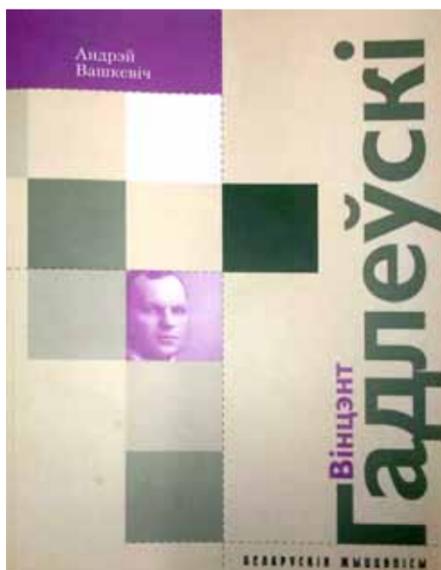
Нечакана, у адной з кнігарняў Менска трапіла ўгледзець новую кніжку пра гэтага неверагодна мужнага і мудрага дзеяча, як і пра аднаго барацьбіта за адраджэнне нашага народа. Аўтар яе Андрэй Вашкевіч у серыі "Беларускія жыццяпісы" яскрава, выразна і займальна прадстаўляе гэтую асобу. Ён паслядоўна раскрывае кругі ягонага пакручанага жыцця, напоўненага як спасціжэннем нацыянальнай ідэі, так і яе ўвасабленнем. Ці тое тычыцца рэлігійнай, ці культурніцкай, ці грамадзянскай дзейнасці. Дзіву даешся, дзе ён ужо знаходзіў той энэргіі і вытрымкі, каб у непахіснасці супрацьстаяць усяму шаленству цемрашалаў як з Захаду, так і з Усходу. Нават, дзівосным чынам, здолець выкарыстаць патэнцыял германскай гідры для рэалізацыі тых высакародных памкненняў!

Асаблівую ўвагу аўтар кнігі "Вінцэнт Гадлеўскі" надае вызначэнню трагічнай гібелі гэтай пакутніцкай асобы, што на сённяшні дзень з'яўляецца надзвычай актуальным. Даволі падрабязна прадстаўляюцца ім сем версій, разам з недарэчнай С. Горбіка (міфічнай асобой), але ніводная з іх цалкам не можа быць прынятай.

У сувязі з гэтым мушу прапанаваць як чытачам, так і аўтару кнігі, яшчэ адну, даволі пераканаўчую версію. Няхай яна будзе дадаткам да сямі папярэдніх, што спадзяюся дапаможа паставіць "кропку" і закрыць пытанне. Так, у кнізе Лявона Юрэвіча "Шматгалосы эпістэля-

КС. ВІНЦЭНТ ГАДЛЕЎСКІ

рым" (кніга 20 серыі "Бібліятэка Бацькаўшчыны"), у раздзеле "Ліставанне К. Акулы і В. Чабатарэвіча" на старонках 254-257 прадстаўлена даволі канкрэтнае, калі не вычарпальнае, тлумачэнне трагічнай гібелі гэтага бездакорнага і нязломнага патрыёта нашага народа.

Згодна з гэтым лістом Чабатарэвіча вынікае, што ксёндза выдаў гестапа менскі настаўнік Пётра Кісель, які належаў да давераных людзей Гадлеўскага, але адначасна быў савецкім партызанам і ад іх меў загад знішчыць Гадлеўскага нямецкімі рукамі. Пазней ён быў расстраляны тым жа гестапам за сувязь з савецкім падполлем. Аўтар ліста прапануе звярнуцца да артыкула А. Пякарскага "Сумная гадавіна" ў газеце Бацькаўшчына за №51-52 (130-131) за 25.12.1952 г.

Усё гэта дужа цяжка чытаць, усведмялячы тую вірлівую рэчаіснасць, але, што зробіш - яна, як Праўда, такая - яе не схаваш!

Алесь Цыркуноў, мастак, сябар суполкі "Пагоня".

Навіны Германіі

Што павінен умець нямецкі першаклашка?

Мая дачка пойдзе ў нямецкую школу толькі праз год, але я ўжо цяпер пачынаю рыхтавацца да гэтага важнага моманту. Я дагэтуль памятаю свае ўступныя выпрабаванні ў Расіі: мяне, шасцігадовую дзяўчынку, прасілі намаляваць постаці па клетках, правесці лініі, потым гутарылі са мной, - адным словам, правяралі маю гатоўнасць да школы. А што павінна умець і ведаць нямецкае дзіця, каб быць "гатоным"? Перш за ўсё я звярнулася з гэтым пытаннем да выхавальнікаў маёй дачкі ў дзіцячым садку і іх адказ мяне, мякка кажучы, здзівіў.

- Вы не павінны яе вучыць чытаць ці пісаць! Навошта? Гэтану навучаць у школе, - выклікнула адна з выхавальніц. - Па-першае, дзіця будзе сумаваць на ўроку, а па-другое, вы можаце яго няправільна навучыць, потым давядзецца перавучаць.

Што ж рабіць? Я прывыкла, што дзеці ў Расіі прыходзяць у школу і ўжо ўмеюць не толькі чытаць, лічыць да 100, але і ведаюць на памяць некалькі вершаў! А як рыхтавацца да школы ў Германіі? Аказваецца, на гэты конт існуе шэраг рэкамендацый, але ўсе яны накіраваны, на псіхалагічны і маральны стан дзіцяці, а не на яго ўзровень інтэлекту.

Вучымся гуляючы

Нямецкія педагогі лічаць, што дзіця адмыслова рыхтаваць да школы не трэба! У дашкольным узросце яно вучыцца праз гульню, перайманне, эксперымент. Бацькі могуць з дзецьмі маляваць, чытаць успыскі, гуляць у настольныя гульні, выразаць з паперы, штосьці будаваць... Карысныя гульні на ўважлівасць і на развіццё памяці, напрыклад, гульня "Ich packe in meinen Koffer" ("Я кладу ў сваю валізку...").

Правілы вышэй за ўсё

У нямецкім дзіцячым садку дзіця вучыцца таму, што так неабходна ў школе: прытрымлівацца правіл, мець зносіны з іншымі дзецьмі, праяўляць спачуванне. Яно павінна умець выказаць сваё меркаванне і прымаць іншае меркаванне, сказаць "не" і паважаць чужое "не". Вялікая ўвага надаецца здольнасці да эмпатыі, дашкольнік павінен таксама умець правільна ўспрымаць і апрацоўваць інфармацыю.

"Дзеці не складаюцца толькі толькі з ведаў"

Добра, калі дашкольнік можа палічыць да 10. Для навучання рахунку выхавальніца мне параіла гуляць у пальчыкавыя гульні, у гульні з прадметамі, даваць дзіцяці заданні палічыць прыступкі ці крокі, і не больш за тое. У Германіі лічыцца, што асобныя разрозненыя веды не

маюць сэнсу: што толку ў тым, што дзіця можа злічыць да 100, але не можа правільна сказаць, колькі талерак трэба паставіць на стол для чатырох чалавек. Добрай трэнероўкай у матэматыку, па меркаванні немцаў, служыць гульня ў "Лего".

Навучанне пісьму і чытання - гэта цалкам задача пачатковай школы, а не бацькоў! Адзінае, чаму неабходна навучыць дзіця да школы, - гэта пісаць сваё імя. Алфавіт лічыцца вельмі складаным для дашкольніка, настойлівае навучанне яму можа адбіць у таго ўсякае жаданне навучыцца чытаць. Нямецкія педагогі прапаноўваюць бацькам дашкалят толькі гуляць з гукімі, напрыклад, "Знайды ў пакоі прадметы, якія пачынаюцца на "О"".

А што яшчэ?

Сайт family.de пералічыў некаторыя ўменні, якімі павінен валодаць будучы першакласнік:

- чысціць зубы;
- ведаць сваё імя і адрас;
- катацца на ровары ці самакаце;
- маляваць "партрэт" (твар) чалавека;
- кідаць і лавіць мяч;
- складаць гісторыі;
- самастойна апранацца і распранацца, завязваць шнуркі;
- праводзіць час у адзіноце (без кампутараў, відэапрыставак і без "Мама, мне сумна!").

Аўтары артыкула дадаюць, што амаль усе неабходныя веды і ўменні дзеці набываюць у дзіцячым садзе: самастойна ісці ў клас, працаваць у групе, слухаць і распяваць пра тое, што пачуў - больш у школе нічога і не запатрабавецца!

У школу - з радасцю!

Па меркаванні нямецкіх педагогаў, прайшлі тыя часы, калі дзеці павінны былі да вызначанага моманту ведаць увесь алфавіт, умець лічыць і да т. п. Цяпер у нямецкай пачатковай школе вялікая ўвага надаецца таму, як дзіця ўмее самастойна вырашаць тыя ці іншыя задачы. Кожнаму асобнаму школьніку на гэта патрабавецца розны час, таму ў Германіі няма нічога ганебнага ў тым, што дзіця застанецца на другі год, ці, як тут кажучы, "паўторыць навучальны год". У Германіі заўсёды падкрэсліваецца, што дзіця - асоба, важна не тое, што яно ўмее ці не ўмее да першага класа, а тое, што ў яго ёсць жаданне вучыцца: "Калі дзіця ідзе ў школу дапытлівым, адкрытым і натхнёным, значыць бацькі ўсё зрабілі правільна!"

А як вы рыхтавалі сваіх дзяцей да школы?

Вікторыя Наухацкая.
Фота: Deposit Photos.

Алена Анісім удзельнічала ў круглым stole, дзе абмеркавалі сітуацыю вакол Курапатаў

12 ліпеня ў сядзібе Партыі БНФ прайшоў круглы стол, дзе абаронцы Курапатаў і прадстаўнікі дэмакратычнай грамадскай абмеркавалі вынікі курапатаўскай варты і свае далейшыя планы, а таксама прынялі рэзалюцыю.

Круглы стол, мадэратарам якога выступіў старшыня Партыі БНФ Рыгор Кастусеў, распачаўся з кароткіх прамоў удзельнікаў. Амаль усе казалі пра тое, што перамавы з рэстаратараў магчымыя толь-

ку, як заўважыў Сіўчык, нельга ні пацвердзіць, ні абвергнуць. Як высветлілася ў апошнім расследаванні Дзініса Івашына, у будоўлі "Поедем, поедим" ангажаваны і расійскі капітал. Дзясніс Урбановіч нагадаў, што за кратамі застаюцца абаронцы Курапатаў Максім Вінярскі і Аляксей Туровіч і адмовіўся, пакуль яны ў зняволенні, выказаць сваё меркаванне пра вахту.

Дэбаты выклікала пытанне мемарыялізацыі Курапа-

замцаваць гэтую перамогу, каб ніхто не сумняваўся ў тым, што Курапаты - не месца для нейкіх забавіўальных устаноў. Курапаты - гэта сімвал нацыянальнай трагедыі, якія мы перажылі ў XX стагоддзі. І пра гэта трэба памятаць. Там ляжаць нашыя людзі, якія ў свой час рабілі ўсё, каб Беларусь утварылася як дзяржава. Таму вельмі важна гэтую маральную перамогу, якая была атрыманая, а гэтану сведчаць

выказванні многіх вядомых людзей адносна быць ці не быць рэстаратаў у Курапатах, яе трэба замацаваць - сказала дэпутат парламента па выніках круглага стала ў размове з карэспандэнтам Беларускага Радыё Рацыя.

Як раскажаў Радыё Свабода стар-

кі пры ўмове закрыцця іх установы і калі ніводзін абаронца Курапатаў не будзе за кратамі. Разышліся ў тэрміне закрыцця: ці то каб установа не працавала зусім, ці некалькі тыдняў, ці адзін дзень - паведамляе газета "Новы Час".

Абмяркоўвалася пытанне фармату далейшай абароны Курапатаў. Павел Севярынец распавёў, што прыкладна палова машын, атрымаўшы звесткі пра расстрэлы, з'яжджае. Вакол калыявой у раёне рэстарана назіраецца дзіўная актыўнасць па добраўпарадкаванні, якой не было нават перад візітамі замежных дэлегацый 29 чэрвеня. У "Поедем, поедим" яўна чакаюць нейкую вельмі важную персону.

Дэпутат Алена Анісім выказалася супраць гвалтоўных метадаў абароны і заклікала да спробы легалізацыі пікет. Старшыня руху "За свабоду" Юрась Губарэвіч прапаноўваў шукаць для вахты краўціўны рашэнні, напрыклад, прынесці калонкі і прайграваць для наведвальнікаў пахавальны марш Шапэна.

Старшыня Менскай раённай арганізацыі БНФ Ілля Дабратвор заклікаў абаронцаў паводзіць сябе прыстойна, не рэагаваць на правакацыі, памятаць, што ў 2020-м годзе ў Беларусі адбудуцца чарговыя выбары, і ўсё відае, знятае ў Курапатах, улады могуць выкарыстаць для дыскрэдытацыі апазіцыі. Да таго ж кампанія па абароне Курапатаў мусіць стаць урокам для бізнесу, што дзейнічае ў краіне, на будучыню. Вольга Мікалайчык заклікала партыі прымаць больш актыўны ўдзел у вярце. Суапрацоўшчыні руху салідарнасці "Разам" Вячаслаў Сіўчык бачыць у будоўлі і функцыянаванні "Поедем, поедим" руку Лубянкі і стаіць на радыкальных пазіцыях не пуская транспорт у рэстаран. Версію пра Лубян-

таў. Ёсць думка, што мемарыялізацыя ўжо адбылася спантанна, і народны мемарыял павінен быць такім, які ён ёсць, быць легалізаваны. Выказваліся меркаванні, што дзяржава павінна паставіць у Курапатах нейкі помнік, асудзіўшы такім чынам, хача б усюсна, рэпрэсіі.

Прадстаўнік менскага філіяла міжнароднага таварыства "Мемарыял" Уладзімір Раманоўскі распавёў, як у 2015-м годзе яны разам з пісьменнікам Васілём Якавенкам аглядалі непрацоўны рэстаран, які тады зваўся "Бульбашхол", і думалі пра музей у гэтых будынках. Потым спадару Раманоўскаму паступалі тэлефанаванні з пытаннямі, ці не хоча грамадзянская супольнасць выкупіць рэстаран. Пытанне застаецца актуальным і цяпер. На круглым stole сшыліся на думцы, што выкупаць незаконна пабудаванае не варта, ды і складана будзе сабраць такія вялізныя сродкі. Пракуратура даюць не адказала ні на адзін з высланых абаронцамі зваротаў.

Абаронцы Курапатаў, якія выступілі супраць адкрыцця рэстарана побач з гэтану перамогу ў грамадстве, - лічыць дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім:

- Зараз вельмі важна

шыня Партыі БНФ Рыгор Кастусеў, па выніках круглага стала была прынята рэзалюцыя, за якую прагаласавалі 18 чалавек, адзін устрымаўся. Дакумент змяшчае тры пункты.

Абаронцы Курапатаў гатовыя размаўляць з уласнікамі рэстаранаў "Поедем, поедим" і прадстаўнікамі дзяржаўных органаў пры ўмове спынення працы устаноў.

На момант перамоў за кратамі не павінна заставацца абаронцаў, якія нясуць ітходзённы вахты пры ўездзе на тэрыторыю рэстаранаў.

Удзельнікі круглага стала выступілі супраць бальшавізму, нацызму, антысемітызму, патрабуючы публічнага на дзяржаўным узроўні асуджэння гэтых злачынных ідэялогій, і настойваючы на шырокім грамадскім абмеркаванні далейшага лёсу мемарыялізацыі Курапатаў.

Пад рэзалюцыяй падпісаліся: Алена Анісім, Ігар Барысаў, Наталля Гарачка, Юрась Губарэвіч, Ілля Дабратвор, Ганна Канапачка, Зміцер Каспяровіч, Рыгор Кастусеў, Леанід Кулакоў, Юрась Меляшкewіч, Вольга Мікалайчык, Васіль Палакоў, Уладзімір Раманоўскі, Павел Севярынец, Вячаслаў Сіўчык, Дзясніс Урбановіч, Ганна Шапучка, Аляксей Янукевіч.

narodny.by.

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумары.)

Вартаўнік. Пенсія сто рублёў. Трэцяя група. Зарплату атрымлівае. Нястрыманы з усімі, як астатнія. Перад выпіскаю з бальніцы вітаецца з медыкамі. У хворых усё мацней давер'е медыкам і падзячнасць да іх. Славесныя папрокі Бадановіча пайшлі лаяншчыкам на карысць. Рабачыгі - недурныя ў прыныпе людзі, засвойваюць правілы этыкі сходу. Інтэлігентны, як рабачыгі і выпівохі, з большага ўжо ведваюцца між сабою. Паводзіны, пераказы рэплік - усё на карысць хворым, кароткасць мовы таксама.

У палаце кніг не чытаюць, не прыносяць прэсу ім родзічы. Любую газетную апазіцыйнасць не бачаць дзяржаўнікі і апазіцыянеры. Пераліваюцца тэмамі гісторыі, тэмамі ж словамі. Не дзіва, што жанкі косяць налева і направа ад коснаязычных і піўнушых. Старасць зморшчыкі хворым дае, і раўняе.

- **Т**аблеткі п'еш, усё?
- Усе.
- Махлярш? - не здаецца Ядзя.
- Некаторыя не дакусаваю, трохі адкусваю.
- Не трохі, палову.
- Падзакусіце. З дачы.
Чужой. Сваёй няма, як і ў вас, - частуе сусед. - Смаката ягады. Не выдзякайцеся, ешце.

- **Ч**аму вы кінулі курыць? - пад'ехаў Бадановіч да прыгажлівага падтрыцца.
- Цяпер палю рэдка.
- Байкі мне не трэба.
- Дзіці трэба. Піць, курыць нельга, ці тры тысячы долараў выкідаць. - Маладуха два разы на дзень зацягвалася гадамі, перастала сама, змусіла грамадзянскага кінуць. Дапетрылася абаім, без дзіцяці сталаму чалавеку, як без бацькоў. Рыхтуюць арганізмы.
Назаўтра маладуха дала: выпівоха ў яе раней быў мужык, адправіла.

- Правільна зрабілі.
- Позна дацямілася. Усе адной дзіці гадаваць, дык няхай не блытаецца гора пад нагамі. Горла п'яніцы ніколі не натоліш. Праз дзесяць-пятнаццаць гадоў пачне сюсюкаць і вяўкаць пра бацькоўства: хлопчык, я твая татка, пашкадуец мяне.

Жанчына затульваецца ў апрахану, не высоккае цераз дарогу ці ў хмыззе, паліць у калідоры. Боязна. Пакуравае. У яе трагедыя, калгасніца палатніца накрывала, сабе курыльню, калі хоць раз тая прыйдзе ў палату накураная.
- Холадна. Не магу болей у калідоры. А тая ведзьма выганяе. Хоць вешайся.
З палаты грубая мова на адказ:
- Ты ўсім у кватэры пераеда вантробы. Гадамі. Дзіці цяпер калечыш. Мужыкоў нічым не прыягаеш. Гніда. - Спаведніца пачакала секунду. - Сваю інтэлігентнасць і адукацыю заткні сабе і мне

Пашкадуец мяне, кропелькі

Апавяданне

ніжэй пояса. Зараз устану, вярву з цябе валасню, сходу закукаракаеш. Заткніся, каму сказала!

Курыльцы пад сорок, кеміць сваю хібнасць. Мажэцца спачування ад мужчын-курцоў, атрымлівае злыя словы, ад усіх, некурцоў таксама.

- Прасія ў чацвёртую палату. Годзе ўсіх гароціц, - не супыняюцца паўкрыкі з яе палаты.

Прышла доктар, прапанавала курыльцы ложак у калідоры. Не згадзілася, холадна.

- Сэрца дыхае, а смаліць будзе, - падводзіць базу жаночым крыўдам сястра-гаспадыня, тоўстая вясковая бабуля, дабрачінца і лагодніца.

Пад вечар з першай палаты перадалі: курэлька не паддобрывалася, адмовілася ад курэння. Бада вучыць розуму.

Суседка з палаты зайвіла наведніцы-нявестцы: жыўце ў мяне, або знімайце кватэру, дымагарам дыхаць не буду. І што вы думаеце, дзеўкі, кінула курыць. Не дарэмна сын упіліў жонцы пару разоў у грызла.

Дожджык стаў сапраўдным дажджыкам. Вечер разгойтваў лісце і галлё, трос вішні. Дзюркі ў камлытных віхравых хмарах. З гонты і бляхавых лістоў ужо не бягуць, а цугам цвірчаць вадзяныя цуркі.

Курцы пасля абеда ў засцені за дзвярыма цэнтры рэабілітацыі, блізка лесу.
- Чаго вы ўсе тут? - доктар не ведае, чаму кураць усё чатыры чалавекі.
- За кампанію. Дваім у палаце сумна.

Ігар Бадановіч пазнаёміўся з амаатарам песні з Вясеі, спадабалася яго фанетыка, словы. Думалася, трэба абмяняцца адрасамі. Цікавы чалавек, хлебаробам працуе, у вясковым хоры ўдзельнічае. Ураніцу запісаны адрас нікому не мог аддаць, учора вечарам Вясейскі механізатар выпісаўся з бальніцы, далікатны грузчык пасаромеўся назаліцца глебазнаўцу са сваімі песнямі.

Мова аднавілася. Нейкія заіканскія словы па два-тры разы яшчэ трэба вымаўляць, але, хвала Богу, павольна мовіцца класна. Правае плячо аднавілася, не баліць. Трохі рука не ўтрымлівае поўную міску, а калі няпоўная - усё ладком.

У неўпрыкметці правая нага не выдае, што ёсць праблемы з прыкульганнем. Правае плячо амаль не чуваць.

Пісьмо не аднавілася, асобныя літары не выводзіцца, выводзіць іх патрэбна павольненька, гэта блага.

Галава не баліць, удзень мультаваную шапку нашу, уночы шапка на галаве

ўсю ноч. Галава кружыцца перыядамі.

Мазгі заварушыліся, настрой ёсць.

Сухмень восем дзён. Потым дажджыла. Ветравей хістае травы, кустоўе, дрэвы. Насякомыя затаіліся, як людзі ў кватэрныя норы. Людзі зноў чакаюць цяпла, спадзююцца на неба і справу рук.

Нясі хмарка стрыманасць, восьвосьны навальнічны напор даць хворым і прыродзе цягненне, адвагу, лёгкасць.

Воблакі над перасохлымі палеткамі божая ласка, яны ўсё здольнае разумеюць, шкадоўць. Літасць полю ад хмары - слёзы маці, радасць за прышлага раскаянага грэшніка.

Трапляюцца кадры - пашукаць.

Чалавек галавасты, рукі, ногі на месцы, а нічога не сэнсіце. Можна сумоўе перавесці ў вышце ваўка ў зімовую калядную ноч.

Мізэрнасцю, ледзь жывой істоткай за месяц стала рухавая жаноччына. Другая перапужалася інсульту, стогнаў і ўласных просьбаў да рэдкіх кропелькі.

З флакона ў ампулу, з ампулы ў таннэсеную пластымасавую нітку. У такі ж стогні ішлі вышэпты ледзь жывога Ігара Бадановіча. Не пакідайце ж мяне кропелькі, маліўся ён. Па два-тры разы аднаўляюцца ягонныя заіканскія просьбы да Бога і ўхвалы Яму.

Сучаснікі цяперашніх Астапаў Бэндараў знаходзяць мноства спосабаў дапамагчы бедным жыхарам горада і вёскі Беларусі. Не ўсім, хто сам хоча вытрасці з кішэні рублі і капейкі. Прапануюць тэлефоннымі званкамі, аб'явамі на сценах і дзвярах - дапамогу ў праверцы фільтраў вады, рамонт пыласосаў, прафілактыкай шкопакетаў, ноутбукаў.

Прапануюць бясплатна атрымаць нечакана табою выйграныя грошы ад латарэі, перавод знаёмага земляка з суседняй дзяржавы. Неабходна адна драбязя - аплаціць паштовыя расходы, высласць зусім маленькія капейкі на ўказаны адрас. Тэлефонныя памочнікі, пераконаўчы жаночы ці мужчынскі голас, раіць не валакіціцца з адпраўкаю фінансаў.

У суседняй палаце дружна зубаскалілі за ўдачу замежных ці беларускіх прахіндзешэў - атрымалі нямалыя грошы з здавалася б нармальнага кемкага слуцака. Паверыў у дабразчынінасць невядомага, адазваўся, перавёў грошы, чакаў сясарны інструмент з самой Германіі.

- Прасіякоў і лапухоў на наш век хопіць, - іржалі хворыя і аздаравелыя з Ар-

цёма. - Падумаць толькі, не правярыў, хто звоніць, адкуль, паімчаў аплачваць удалы ге-шэфт. Лахатронства будзе існаваць доўга ў нас.

Развітанне з палатай нумар тры неўралогіі Слуцкай раённай бальніцы. Пераезд у неўралогію ў Маладзечна. Хоць бы далі палату на аднаго ці двух чалавек, каб сусед не хроп. З храпуцькамі жыць складана.

У суседа сагнутае ў крук спіна, бандаж на спіне.

Наведліся маладзенькія практыканткі-дзясучаткі, стракнуць пра школу. Салідная дактарэса салідна вучыць іх не звяртаць увагу на зрдкія енккі бамжатных хворых.

Адну цяжка хворую з палаты забірае маці, яе ўжо не могуць лячыць уколы і таблеткі.

Пушко Валянцін Антонавіч, вартаўнік, родам з вёскі Гардзейцы, каля Вавёркі, вёску завуць Вавёрка, хаця ўладнікі на польскі манер ставяць наісць: Ваверка.

- Прыемнага апетыту, ядзім дасыта, хлеб і соль, ядзім адкрыта, ядзім сваё, - дэкламуе верх Валянцін Пушко.

Бадановіч слухае роўна:

- Чаго вас рана выпраўляюць?
- Не рана, дзясучаткі дзень. Такі парадок, - вясельы Пушко рады гаманіць з інтэлігентнымі палатнікамі.
- Вы трапілі ў рэабілітацыю. Пасля інсульту?
- Алкаголікаў сюды не бяруць. Бытавых хворых усяго два дні ў цэнтры мазгавых інсультаў трымаюць.
- Чаму?
- Будзеце ў сем'ях разборкі п'яныя наладжваць, сінякі сьябе і жонак меціць, а бальніца павінна разбірацца, - у доктаркі цэнтры агульных азначных словаў няма. Была б яе воля, усіх алкаголікаў, курцоў належна павыганяла б. Для чаго трымаць іх слоўнае і фізічнае смуроддзе.

- Калі не паліць і не піць, навошта жыць, - геройнічае Косцік.
- Вам сорок два?
- На тры меней, - хаця выглядае за пяцьдзесят. Бязмозгля дзед фасуецца, што і такія гадзідца баб абнімаць, ніхто належна яго не ўспрымае. Старэчая пахвальба:
- Трэба абавязкі выконваць, але абнімаць не баб, а бабу, адну, - удакладняе Пушко. - Выпівохі на працы гульгаі і ў быце папыхайлы, хмыры, іх гнаць паўсюдна трэба. З-за такіх дачкі і сыны няўдачнікі.

Праз дзень сіваваты падыходзіць да Бадановіча, радасна павадамляе: з-за пазаўчарашняга абламошвання два дні не курыць. Слова, ва ўсіх праверце, слова, мацней

Валер Санько

чакае адабрэння:
- Цяпер радзей мат і курава.
- А піўцо? Дзве бутлі на тыдзень і ўсё, за год такі імпот на семдзесят працэнтаў. Цвярозыя мужыкі нармальна мысліце. Дык не паліце і не хлябайце піўную гарань.

Жывуць вяскоўцы і вайскоўцы павяркоўна, усіх хочучь вучыць жыць па паказаным праз тэлевізары. Найўна паводзінскай сістэме няма.

Неўрапатолаг правярае. Што вы згодны на выпіску, добра. Заплюшчыце вочы, дакраніцеся да носа, звяззіце ўказальныя пальцы. Не атрымліваецца ў вас нічога. Пераліваць раствору трэба. Ідзіце ў палату, нікому нічога не кажыце, здароўе хваліць не трэба, не абзвычайцеся, што здаровы. Вам яшчэ правіцца ды правіцца.

Адзін балезны мычыць уночы на ўвесь калідор. Жанчына ўночы размаўляе на малдаўскай. Малітвы правяць адзінакі. Няпраўдзіць Ігар Бадановіч, вымалітоўваюцца многія, чуваць шэпты, стогны.

Асобныя зайздросцыя, Бадановіча могуць не выпісаць. Неўролаг зноў тое ж: заплашчыце вочы, пальцам адным і другім да носа, не адрываць. Малаточкам па каленях. Не атрымліваецца вам звесці ўказальныя пальцы. Вывад: ідзіце ў палату, нікому не абзвычайцеся пра дужасць.

Асабныя зайздросцыя, Бадановіча могуць не выпісаць. Неўролаг зноў тое ж: заплашчыце вочы, пальцам адным і другім да носа, не адрываць. Малаточкам па каленях. Не атрымліваецца вам звесці ўказальныя пальцы. Вывад: ідзіце ў палату, нікому не абзвычайцеся пра дужасць.
Дзе мае кроплі, кропелькі мае, скарэй вылечвайце мяне, хутчэй.
Якая мілотнасць і сціхоцьце ў лесе.
Гулы машыны раздражняюць.

Прашу мае кропелькі, будзьце са мною. Няхай ваши цурачкі-канацікі ідуць на карысць маёй вечна занятай галаве.

Кроплі зрываюцца, зрываюцца. Зрываюцца, не шпалепваюцца. З аднаго флакона перацякаюць у другі, за адной бурбалкаю цячэ трэцяя, пузырыцца восьмая, дваццятая. Пухіркі праз вадкасць увінчваюцца ўверх, а фактычна падаюць уніз. Ім не будзе канца, як рэчцы. Кроплямі, сіхмянымі, дружнымі - у вену.

Кап-кап-кап. Гуку няма. Гук у ампуле зараджаецца і гасне. Гук дастае шкляначкі сістэмы. Праз секунду за ім выпульсоўвае кропля. Адна за другою, роўненька, ціхамудранька. Так капала на трубках непадобная пунсовая жыццёвая вільгаць - кроў, - калі Ігар Бадановіч адхайваўся ад болю і труны, ратаваўся ад шчасця

палётаў над радзінаю, вёскаю. У дваццаць чатыры гады зведваў насалодзь палётаў да іскроўнага струменно, трэба ўзгадаць яхантавую плынь.

Малітву грэшнага працаголіка, нават самому няясную, Бадановіч выдыхае сотні, тысячы разоў. Паўтарае амшарам і садам: любіце мяне, ратуіце. Як я вас крэўнаю любасцю. Памагацьму і далей як-можна пазначаным душэўнасцю. Памагайце і вы мне, беларускія ўзлескі, нябёсы. Усяляйце ў мяне аксамітную ядвалнасць і мяккую пекнату явы.

Кропелькі трох рэштных флаконаў чуюць мае стогны. Не выцыганяюся, не ілгу, прашу вас. Чарговы раз у багачасці пажыўнай прыроды, пажыўнасці вільгаці, у якой сорок восем працэнтаў душы, прашу: мяняйцеся, заменвайцеся, зганяйце згоннае, зношанае з майго храма.

- Пашкадуец мяне кропелькі, - хітруе ці сапраўды не можа ўзгадаць словы высокай малітвы Небу і Беларусі Ігар Адамавіч Бадановіч.

Дождж шумеў. Ніколі не скончыцца. Прынамсі да ночы.

Пасля навальнічных утрэмбаваных пылам узмежкаў лёгка тупаецца.

Па аксамітавым каверкоце трава яшчэ не разносіць пыл, не ўбівае мядовая ў зямлю, трывае на сабе.

Закурадыміла пакошаная, месцамі ажарсцевелая трава пад першымі пронямі. Хвалістае паветра парыць знізу і зверху. Срэбнаю сюдою блішчыць лісце клёнаў, ліп, вербаў. Ствалы бяроз выбельваюць карычневую вохру хваін. Рудыя кармінныя яліны ўзносяцца на вышэрадкі з хваінамі.

Чэрвень, ні аднаго правіслага ўпалага лісточки. Ядранае купалле малітоўна ўладаць па збуулай зелянне. Сівое неба люстрыць бель алюмініевых і шыфэрных дахаў высокіх перыстых воблакаў.

Цімафееўка радасніць на ўзмежках і на канавах. Сакавіты фіялетава лубін усміхаецца чэрвені баярышніку, бліжэй туліцца да яго куста.

Сонца цалуе малачай і пырнік, абсвістае да галізны задуманае верхавінне перастарэльых хваінаў.

Прасветы ў ствалах дрэваў. Мяккая пшаніца хваліста варушыцца, закрасавалая ярцы прыягвае да сьябе пчолю, шмялэў.

Змакрэль вербалозу суседнічае з рапушкамі, каростаю, застоем вадзянога калыхання. Вецце пад уздыхам вятрыску цалуе вадзюную парнасць.

Занятасць, на шчасце занятасць у чатырох сяброў-інтэлігентаў, з'яднаных сусветнаю радыяцыйнаю катастрофай - чарнобыльскай. Чатыры ліквідатары асабліва запрывіжальнічалі пасля другога ліквідатарскага з'езду, 2006 года.

(Працяг у наступным нумары.)

На жаль, гадзіннік не схацеў
спыніцца...

Вясновае

Я навекі з радзімай старонкаю -
І ў радасць, у смутку, у сне.
Мілы сэрцу яе песні звонкія.
Пах паветра, зямлі лобы мне.

Мне тут люба маёваю раніцай
Клапатлівая чужы галасы.
А ці можна, скажыце, пазбавіцца
Ад палону дзявочай красы?

Клічучы, вабячы дарогі нязнаня -
Адлюблю, адгарую, памру.
Будзе вечна вясною чаканаю
Ў шчодрым полі зялёная рунь.

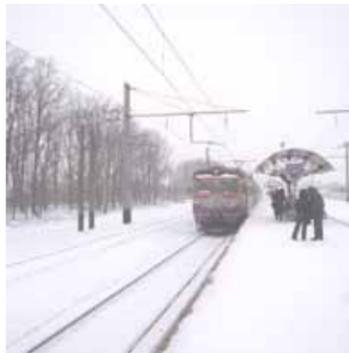
Заіскрышыся, наш край, славай новаю.
Бо з табой і юнак, і паэт.
Светлай песняй і роднаю моваю
Здзіўляць будзеш узрушаны свет.

Не змаўкайце, душы струны звонкія.
Сэрца ўперад, бо нельга назад!
Хай ліецца над нашай старонкаю
Ачышчальным дажджом зарапад...

Падарожны

Жанчынам ТБМ

Каму служыць?
Чаго баяцца?
Каго любіць?
З кім палавацца?
Адказаў - больш за аднаго.
Ці абыйсціся тут без працы,
Сур'ёзнай, розуму свайго?
...Шукаў дарадцаў, знаўцаў слынных,
Чакаў прарокаў доўга ён,
Сустрэчаў меў бясплодна-дзіўных,
Ды з усяго - мізэрны плён.
Рашучым быў той падарожны.
Як узнялася рунь ў палях,
Узяў з сабой мех не парожны,
Адправіўся ў нялёгкай шлях.
"Нясе свой сцяг, - казалі людзі, -
І крыж ўзваліў, бы ў даўніну,
Хай браў бы лепш сабе на грудзі,
Пашкадаваў бы лепш спіну."
Ён усё ж пайшоў, пад віск і рогат.
Ішоў, стаміўся, занямог.
(Далёка быў вялікі горад,
Высока дзесь магутны Бог.)
Прысеў пад дубам ля дарогі,
Лагодны ветрык нёс вясну.
Каб адпачылі крышку ногі,
Прылёт; здарожаны, заснуў.
І сніць: прыгожая князьёўна,
Ды вось няведана чаму,
З усмешкай мілаю, чароўнай,
Руку працягвае яму.
Сама-краса, якіх няма,
Вянок з валожкі ў валасах,
Трымае на руках малога
Як вечнага жыцця працяг.
"Ўставай, спадар, прыстаў ты, мусіць.
Пайшлі далей - лягчэй дваім.
Спярша дайсці б да Беларусі,
А потым рушыць на Алімп."
І асвятлілася дарога!
І распачаўся зарапад!
Сышла на землю міласць Бога.
І шляху не было назад.

Сустрэча

Перон сустрэў бялоткім
першым снегам,
А плошча звыкла бегла і гула.
Ты падышла:
"Ах, добры дзень, калега",
І мне руку рашуча падала.

Твой поіск быў
пяшчотна - нечаканым;
Пагляд вачэй - чысцей святой вады.
Ачараваны тваім спрытным станам,
Я стаў якімсь нясмелым - маладым!

Ты не была даўно мне незнаёмкай,
Ды, мусіць, Бог не зблізіў нам шляхі.
Чый жа стала - хачу ведаць - жонкай?
Не напаткаў бы цябе лёс ліхі!

Была раней маёй ты вучаніцай,
І мне тады ж - крыху за дваццаць год...
На жаль, гадзіннік не схацеў спыніцца,
І на пасадку паспяшаў народ.

... І з таго дня (бываў я маладзея),
Не да спадобы мне вакзальны тлум,
Жыве ўва мне нязбыўная надзея,
Душу вярэдзіць невыказны сум.

Гаварыце кампліменты...

Гаварыце кампліменты
Родным і чужым.
Мець будзеце дэвідэнды
Ў жыцці сваім.

Атуляйце ласкай, словам
Дзетак, што ўкруг вас.
Усіх - хто ў садок яшчэ ходзіць,
Ці ўжо ў школьны клас.

Калі ўчнеш ад падлетка
Словы-машока,
Скажы яму: "Мой ты, дзетка,
Здоўжны ты які".

Закаханым пажадайце,
Каб сярод гасцей
У іхняй новай светлай хаце
Бусел быў часцей...

Не цурайся, браце, мовы,
На ёй размаўляй.
З ёй надыдзе час наш новы,
Квітнець стане край.

...Раздавайце кампліменты!
І ў наш вірлівы час
У цане не толькі праэнтны,
Што з банкаўскіх кас.

Г. Шундрык,
г. Дзятлава.

Час збіраць камяні

На Стаўпеччыне пішуць гісторыю на валунах

Стаўпеччына: жыхары Рубяжэвічаў і навакольных вёсак стварылі карту роднай мясцовасці. На ёй населеныя пункты - некаторыя з іх ужо зніклі назаўсёды - пазначаны шматкілаграмовымі валунамі.

Ансамбль "Памяць у камені" быў створаны дванаццаць год таму. Яго ўрачыстае адкрыццё прымеркавалі да значнай мясцовай падзеі - 100-годдзя закладкі першага каменя пад будаўніцтва касцёла Святога Юзафа ў мястэчку.

- Наша пакаленне таксама хацела пакінуць пасля сябе нейкі памятны знак. Параліліся з парафіянамі, са святаром - яны падтрымалі ідэю, сутнасць якой была ў наступным. На той момант ля Рубяжэвічаў былі 43 вёскі, якія належалі да парафіі касцёла Святога Юзафа. Мы прапанавалі, каб кожная вёска прывезла ад сябе камень. Людзі дужа стараліся. Калі дастаўлены валун падаваўся ім не вельмі прыгожым - забіралі, прывозілі іншы. Камяні расставілі так, як размешчаны вёскі на карце, - расказвае адна з ідэйных натхняльніц праекту, мясцовая настаўніца рускай мовы і літаратуры Рамуальда Сабалеўскага.

Валуны знаходзяцца на невылікім пляцы цераз дарогу ад касцёла.

- На камянях пачалі выбіваць назвы вёсак. Людзі ўзважаюць

камянёў.

- Было ўрачыстае адкрыццё памятнага знака. Мы запрасілі духоўныя, свецкія ўлады - ніхто не адмовіў, усе завіталі. Кожная вёска сабрала нават тых, хто ўжо даўно перасяліўся адтуль. Усе яны папрыяжджалі: нехта здалёк, нехта бліжэй. І такі каляровы людскі дыван упрыгожыў усю гэтую тэрыторыю, - з хваляваннем дзеліцца ўспамінамі настаўніца. - Адбылася наша прыгожая ўрачыстасць. Але, як часта бывае паміж людзьмі, пачаліся размовы: патрэбна было гэта ці не? Мы былі цяперлівымі. Ведалі: толькі час скажа праўду і дасць самы справядлівы адказ. Минула некалькі год, і

жынкамі памяці, - заўважае Рамуальда Ігнацеўна.

На жаль, з цягам часу лёс Ліхачоў напаткаў яшчэ два населеныя пункты. Зніклі вёскі Грань і Місали. Нямым дажорам ляжаць камяні з іх назвамі...

Паблізу памятнага знака вернікі выкапалі штучнае азярцо, якое перыядычна запаяняюць вадой. Паставілі ўмоўны калодзеж-журавель - родны вобраз дзедавай хаты... Побач паклалі чатыры вялікія камяні, на іх выбіты словы: "Вёска жыве з верай, надзеяй і любоўю".

- Моцна верым у тое, што вёска будзе жыць. Зразумела, Рубяжэвічы ўжо не стануць тым мястэчкам, якім былі да Вялікай Айчыннай вайны, калі там пражывала тры тысячы насельніцтва: беларусы, палякі, рускія, але большасць жыхароў - дзве тысячы - складалі яўрэі. Менавіта яны заснавалі гэтае мястэчка прыкладна ў 1530 годзе. Тут былі дзве сінагогі - зімовая і летняя, два каталіцкія касцёлы - Святога Антонія і Святога Юзафа, праваслаўны храм Мікалая Цудатворца. Нягледзячы на сваю шматканфесійнасць, вяскоўцы, паводле апаведаў старажылаў, жылі досыць згуртавана і дружна, - падкрэслівае Рамуальда Сабалеўскага.

Сёння ў мястэчку толькі каля 150 жыхароў. Гэта людзі ў асноўным пажылыя.

- Калі хтосьці з іх памірае, хаваем як свайго роднага, - кажа настаўніца. Гарэніць расстанне, моцна шкадуем, бо разумеем: адгэтуль штосьці страчваюць і наша гісторыя, самабытнасць, культура. Стараемся як найчасцей сустракацца з нашымі жыхарамі, бо пры кожнай размове - нейкі ўспаміны, альбо фотаздымак, альбо рэч на памяць: немагзьяльная і матэрыяльная гісторыя нашага мястэчка.

Ростань не адужаць, не адсланіць. Скончыўся час - адыходзіць вяскоўцы ў невядомыя далі. А за імі ланцюжок слядоў - валуноў, знітаных паміж сабой людской памяццю. Так, па каменныку, будуць нашы землякі храм надзеі і веры...

Алена Пашкевіч,
Млн.бу.

фота: Святлана Курэйчык.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушыньскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 16.07.2018 г. у 17.00. Замова № 1918.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес. - 2,03 руб., 3 мес. - 6,09 руб.

Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by